

**Ķikuta
mazulis**
(Foto –
Ainārs Auniņš)

Mūsdienu Latvijā reti kur sienu pļauj ar izkapti, daudzas pļavas ir aizaugušas un daba atgriežas savā sākotnējā, kas Latvijā ir mežs. Gadu tūkstošiem cilvēka veidotā ainava ir stipri pārveidojusies pēdējā simtgadē, pat tikai pēdējā pusgadsimtā. Daudzas pļavu augu un dzīvnieku sugas ir kļuvušas retas un var izzust. Pļavu aizsardzība ir viena no sarežģītākajām problēmām visā pasaulē, jo pļavu dzīvotnes apdraud divi pilnīgi pretēji procesi – intensīva lauksaimniecība un saimniekošanas pārtraukšana. Abi noved dabas vērtības pļavās pie iznīcības, jo pļavu augi neaug nedz mežā, nedz tīrumā.

Kaut gan Latvijā ir samazinājies gan sausu, gan mitru pļavu skaits, palienu – applūstošās pļavas papildus ir cietušas no cilvēku centieniem par katru cenu nosusināt ikvienu slapjāku vietu savā zemē. Latvijā ir nolaisti pat ezeri, par pļavu meliorēšanu nemaz nerunājot. Palienu pļavu putni ir gājuši mazumā visā Eiropā un viens no galvenajiem to skaita samazināšanās cēloņiem ir piemērotu ligzdošanas vietu izzušana – palienu pļavu nosusināšana, aizaugšana vai appludināšana. Ķikuts, kurš dzīvo tikai palienu pļavās, pēdējā gadsimtā ir izzudis zemēs no Nīderlandes un Čehijas līdz Polijai –tur, kur lauksaimniecība ir intensīva, bet daba – noplicināta.

Latvija vēl ir bagāta – bagāta ar savu dabu, ar griezēm un ķikutiem, un pļavu puķu raibo paklāju ziedēšanas laikā. Pļavas apdzied mūsu tautasdziesmas, kur pļavu pļaušana ir krietna saimnieka tikums. Mēs paši esam savas zemes saimnieki un mums visiem spēkiem jācenšas ne tikai celt savu labklājību, bet arī saglabāt savas dabas bagātības, lai griezes dziesma Līgo vakarā nebūtu pierakstīta tikai vecās pasakās, bet to varētu dzirdēt saules mūžu Latvijas pļavās.

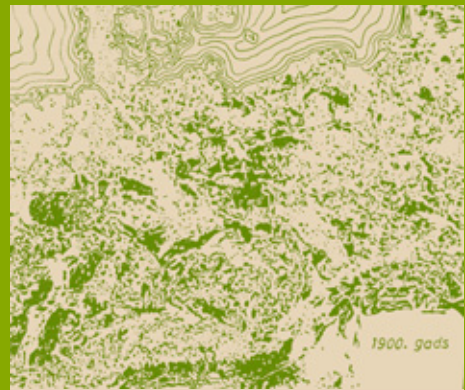
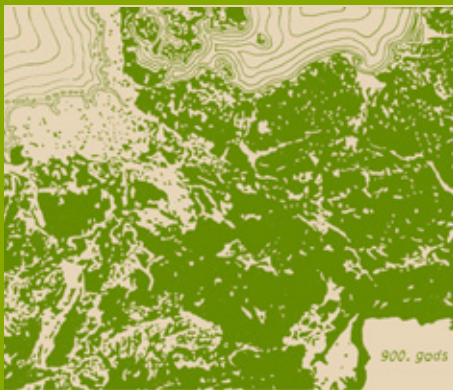
PĻAVAS LATVIJĀ

Mūsdienās redzamās pļavas Latvijā ir veidojušās ilgstošā dabas un cilvēka mijiedarbībā. Lielākā daļa pļavu pie mums radās tikai pēc tam, kad te uz dzīvi apmetās zemkopju ciltis (apmēram pirms 4000 gadu) un sāka list mežus. Mežu pārvēršana lauksaimniecībā izmantojamās zemēs bija pakāpeniska un turpinājās līdz pat 20. gadsimtam. Pirms cilvēka lauksaimnieciskās darbības Latvijā, iespējams, pļavu augi un dzīvnieki bija sastopami zāļu purvos. Dažas sugas pie mums ienāca no stepēm tikai pēc lauksaimniecības uzsākšanas.

Latvijas pļavās aug vairāk nekā 520 augu sugu – apmēram viena trešā daļa no Latvijas ziedaugiem. Augu sugām bagātas ir nekultivētās pļavas – tās tiek apsaimniekotas tradicionāli: reti mēslošanas un zelmenis tajās netiek atjaunots piesējot graudzāles. Šajās pļavās augājam ir vairāki, pat 3–4 stāvi, kur aug ļoti dažādi augi un to saknes veido blīvu velēnu.

Pļavu platība Latvijā pēdējā gadsimta laikā ir strauji samazinājusies, tādēļ daudzi no pļavu augiem ir kļuvuši reti un tiek aizsargāti. Divas trešdaļas no Latvijas orhideju sugām sastopamas tieši pļavās. Daudzas Latvijas pļavu dzīvotnes (biotopi) ir ļoti retas un aizsargājamas Eiropas Savienībā.

Daudzveidīgā augu valsts pļavās dod patvērumu dzīvniekiem – mitrās pļavās sastopamas apmēram 1300 kukaiņu, gliemežu un citu bezmugurkaulnieku sugu. Bez mugurkaulnieku sugas pļavā mainās pavasara un vasaras gaitā atkarībā no dažādu augu augšanas un ziedēšanas. Līdzīgi no augu augšanas ir atkarīgi arī putni, piemēram, grieze pēc atlidošanas vispirms apmetas upju piekrastē un citās vietās ar augstiem pērnajiem augu stublājiem (purva skalbju, niedru, dižzir-dzeņu u. tml. audzēs), kur tā var paslēpties. Kad zāle ir paaugusies grieze pārceļas uz pašu pļavu.

Karte – meži un atklātās platības Eiropā 900. un 1900. gadā

PĻAVAS LATVIJĀ

Palieņu pļavas pavasaros, dažkārt arī citos gadalaikos, applūšina palu ūdeņi. Tiem krītoties, pļavās paliek duļķu kārtas, kas mēslo pļavu, tādēļ šo pļavu augsnes ir auglīgas, siena raža augsta un lauksaimnieciski tās tiek uzskatītas par labākajām pļavām meža klimatiskajā joslā. Palu ūdeņi nodrošina, ka palieņu pļavas neaizaug ar krūmiem, tādēļ palieņu pļavas ir vienīgās dabiskās pļavas Latvijā. Palieņu pļavās ligzdo ļoti daudz dažādu putnu: gan pīles – platknābis, priekšķe un citas, gan tārtiņveidīgie putni – ķikuts, pļavu tilbīte, melnā puskuitala, gugatnis un citi, gan dzērvjveidīgie putni – grieze un ormanītis.

**Jumstiņu
gladiola**

(Foto – Oskars Keišs)

**Stāvlapu
dzegužpirkstīte**

(Foto – Oskars Keišs)

**Purva sisenis –
tipisks palieņu
pļavu kukainis**

(Foto – Aivars Petriņš)

**Pļavas
dīzzirdzene**

(Foto –
Oskars Keišs)

GRIEZE

Grieze ir dzērvjveidīgo kārtas putns – tās salīdzinoši garās kājas, iespējams, ļauj ikvienam saskatīt kaut attālu, bet ārēji redzamu līdzību ar dzērvi. No laukirbes grieze atšķiras ar kastaņbrūniem spārnieniem, slaiķāku augumu un garāku knābi. Griezes mazuļi pūku tērpā ir melni (laukirbes mazuļi – dzeltenbrūnraibi). Griezi reti izdodas ieraudzīt, jo tā no traucētāja nevis aizlido, bet aiziet pa zāli, pie tam, bieži pārvietojas tik veikli, ka pārvietošanās dēļ zāle nesakustas. Grieze barojas ar kukaiņiem un citiem bezmugurkaulniekiem, kurus nolasa no augiem, dažkārt, it īpaši rudenī, var ēst arī augu sēklas. Grieze, protams, arī lido – pretēji nereti dzirdētajam stāstam, ka uz ziemošanas vietām tā arī ejot kājām. Tāpat kā citi dzērvjveidīgie putni (piemēram, laucis) arī grieze spēj peldēt. Dabā visbiežāk griezi var dzirdēt – tās divzilbīgais sauciens "krrrep-krrrep" ir nesajaucams un tālu dzirdams, it īpaši krēslā un naktī.

Grieze

(Foto – Arto Juvonens)

GRIEZE

Grieze ir sastopama no Pireneju pussalas ziemeļdaļas Eiropā uz austrumiem līdz Baikāla ezeram Āzijā. Mūsdienās Rietumeiropā dzīvo ļoti maz griežu – intensīvās saimniekošanas dēļ to skaits tur ir sarucis jau kopš 19. gadsimta beigām.

Griezes ziemošanas vietas ir Dienvidaustrumāfrikā, taču vēl joprojām ziņas par griezes ceļošanu un ziemošanu ir ļoti trūcīgas – tikai piecas Eiropā gredzenotās griezes ir atrastas Āfrikā vairāk nekā 100 gadu laikā kopš putnu gredzenošanas uzsākšanas.

Griezes ligzdošanas vietās atgriežas vēlu – no mūsu gājputniem tās ir vienas no pēdējām – tikai maija sākumā. Griežu tēviņi piesaista mātītes ar savu balsi. Pārošanās un olu dēšanas laikā tēviņu vokālā aktivitāte – "griešana" stipri samazinās, pēc mātītes atstāšanas tēviņš atkal "griež" pilnā sparā un meklē nākamo mātīti. Maija beigās Latvijā var atrast pilnus pirmos griežu dējumus: 8–12 raibas olas uz netīri balta pamata. Perēšana ilgst 16–19 dienas, un pie mums pirmie mazuli izšķijas jau jūnija vidū. Mazuļi – ligzdbēgļi. Pēc divu nedēļu vadāšanas, mātīte atstāj mazulus un uzsāk otro perēšanu. Mazuļi iegūst lidspēju tikai piecu nedēļu vecumā – pirmā perējuma mazuļi – jūlija beigās, otrā – tikai augusta beigās.

GRIEŽU SKAITS Eiropas Savienības valstīs, Norvēģijā un Šveicē

1.	Latvija	38 000
2./3.	Lietuva	30 000
2./3.	Polija	30 000
4.	Igaunija	18 000
5.	Vācija	3000
6.	Slovākija	1700
7.	Čehija	1600
8.	Francija	1400
9.	Ungārija	1100
10.	Somija	1000
11.	Zviedrija	800
12.	Apvienotā Karaliste	600
13.	Nīderlande	550
14.	Slovēnija	510
15./16.	Austrija	300
15./16.	Itālija	300
17.	Dānija	200
18.	Īrija	180
19.	Norvēģija	75
20.	Beļģija	61
21.	Spānija	31
22.	Lihtenšteina	8
23.	Šveice	7
24.	Luksemburga	6

Grieķijā, Maltā un Portugālē griezes neligzdo

Griezes ligzda

(Foto – Ieva Vilks)

Griezes mazulis ir melns

(Foto – Ieva Vilks)

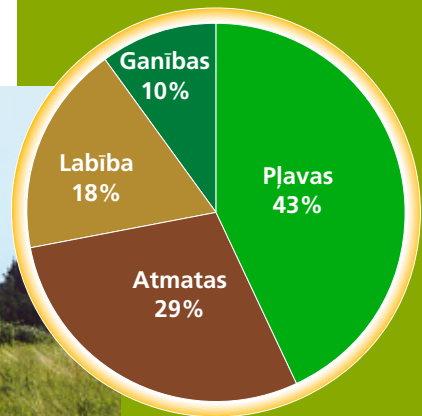

GRIEZE

Grieze apdzīvo dažādus zālājus - pļavas un ganības, kā arī citas atklātas vietas (labības laukus, zāļu purvus, izcirtumus). Atšķirībā no pārējiem dumbrvistiņu dzimtas putniem, grieze var dzīvot pat pilnīgi sausās vietās, taču iecienītas ligzdošanas vietas ir palieņu pļavas. Lielupes palieņu pļavās pie Jelgavas konstatēts augstākais griežu ligzdošanas blīvums Latvijā – 18 tēviņi nepilnos 100 hektāros palieņu pļavu.

D Z I V O T N E	1. Pļavas atmatā	3,05	Vidējais ligzdošanas blīvums Latvijā (tēviņi uz vienu km²)
	2. Nekultivētas pļavas	2,85	
	3. Aramzeme atmatā	2,70	
	4. Kultivētas pļavas	1,68	
	5. Citi biotopi	1,60	
	6. Nekultivētas ganības	1,56	
	7. Krūmi	1,27	
	8. Ziemāji	1,25	
	9. Kultivētas ganības	0,81	
	10. Vasarāji	0,69	
	11. Rušināmkultūras	0,12	

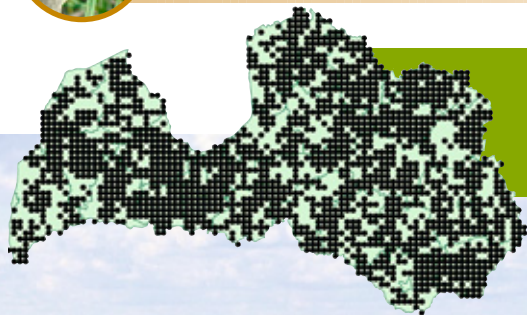
Pēc lauksaimniecības krīzes Latvijā trešdaļa griežu dzīvo neapstrādātajās lauksaimniecības zemēs – atmatās, iespējams, arī liela daļa pļavu patlaban vairs netiek pļautas.

Īslaicīgi – pirms aizaugšanas ar krūmiem, griežu ligzdošanai ir piemērotas ir arī atmatas
(Foto – Oskars Keiāss)

GRIEZE

Otrais Latvijas ligzdojošo putnu atlants no 2000. līdz 2004. gadam parādīja, ka grieze vēl joprojām ir izplatīta visā Latvijā.

Vislielākais griežu ligzdošanas blīvums Latvijā ir tieši palieņu pļavās

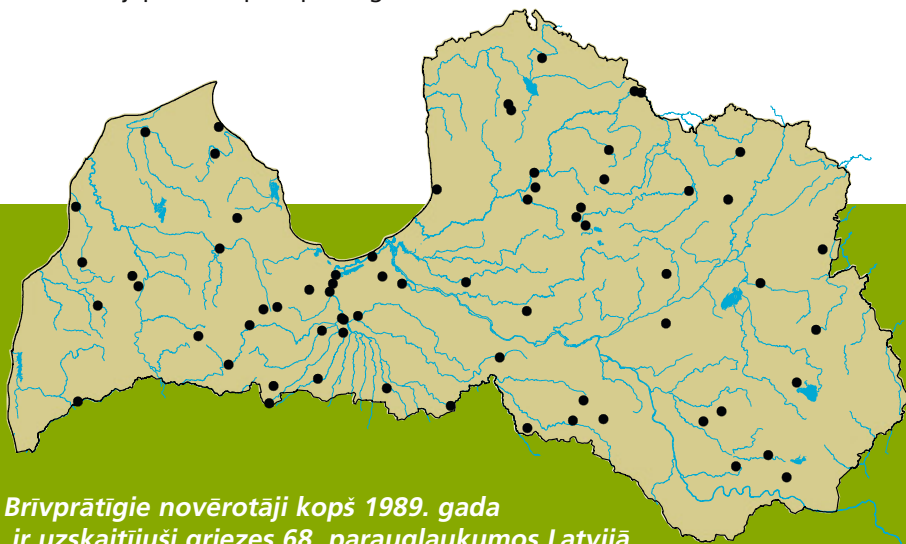
(Foto – Oskars Keišs)

Intensīvi apsaimniekotas lauksaimniecības zemes, kādas bieži redzamas Rietumeiropā, sāk parādīties arī Latvijā (attēlā – lauka apsaimniekošana Kroņauces apkārtnē), noplicina dabu – tās nav piemērotas nedz griezēm, nedz cīruļiem, nedz citiem lauku putniem
(Foto – Oskars Keišs)

Griežu pētījumos Latvijā ir iesaistīti daudzi brīvprātīgie novērotāji. Katru gadu nemainīgos parauglaukumos tiek pētīta lauksaimniecības zemes izmantošana un divas reizes naktī veiktas griežu uzskaites. Tā kopš 1989. gada ir iegūti vērtīgi dati par griežu populācijas stāvokli Latvijā. Uzskaitēs var piedalīties ikviens, kurš pazīst griezes balsi un var veikt uzskaites un lauksaimniecības zemju kartēšanu vairākus gadus pēc kārtas vienā un tajā pašā vietā. Lai veiktu uzskaiti, jāpiesakās pa e-pastu grieze@latnet.lv.

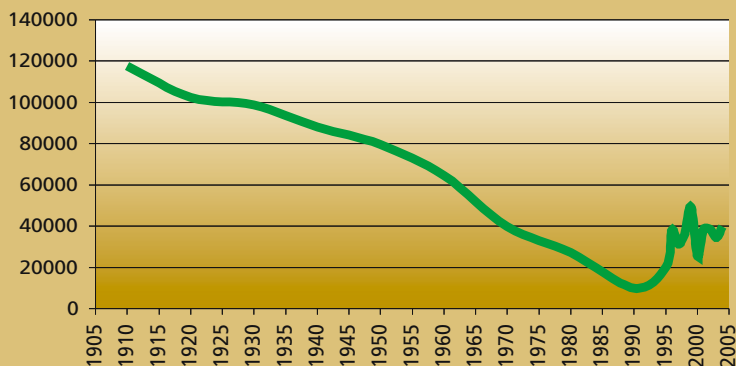
Brīvprātīgie novērotāji kopš 1989. gada ir uzskaitījuši griezes 68 parauglaukumos Latvijā

Ik gadus Latvijā brīvprātīgie novērotāji kājām vai ar divriteni divas reizes jūnijā uzskaita griezes ap 50 parauglaukumos (Foto – Oskars Keišs)

GRIEZE

GRIEŽU SKAITA IZMAIŅAS LATVIJĀ
PAGĀJUŠAJĀ GADSIMTĀ UN PĒDĒJĀ DESMITGADĒ

Griezēm piemēroto dzīvotņu platība Latvijā ir ievērojami samazinājusies līdz ar to mūsdienās pie mums dzīvo daudz mazāk griežu nekā pirms simt gadiem. Intensīvās saimniekošanas un meliorācijas dēļ pēdējās padomju okupācijas desmitgadēs griežu skaits bija ievērojami sarucis, taču lauksaimniecības panīkums sekmēja tā strauju pieaugumu, kas var izrādīties īslaicīgs.

Kopš 1995. gadam Latvijā ir noķertas un apgredzenotas apmēram 600 griezes, šī pētījuma mērķis ir noskaidrot Latvijas populācijas saistību ar citām griežu populācijām Eiropā
(Foto – Oskars Keišs)

ĶIKUTS

Ķikutam ir daudz slēptāks dzīvesveids par griezi, jo, atšķirībā no tās, ķikutu pat dzirdēt var reti. Jāpiebilst, ka ķikuts esot bijis mērkaziņas nosaukums kādā Latvijas dialektā, jo mērkaziņas balss: "ķika, ķika, ķika" dažkārt liek maldīgi domāt, ka tās ipašnieks ir ķikuts, kura balss ir burkšķošs "er".

Ķikuts ir drukns brūnraibs naktsputns ar garu knābi un spēcīgām kājām. Tas ir tārtiņveidīgo putnu pārstāvis – radniecīgs ķīvītei, tārtiņiem, tilbitēm un kuitālām. Trīs līdzīgākās sugas ķikutam Latvijā ir mērkaziņa, vistilbe un sloka. No mērkaziņas ķikuts atšķiras ar brūnraibo vēderpusi (mērkaziņai vēders balts), baltajām astes malām, taisno, kluso lidojumu (mērkaziņa lidojot svaidās un izdod balsi) un atšķirīgo balsi – ķikuta riesta saucieni ir čirkstošas skaņas, kurām seko ūdens burbuļošanai līdzīgas skaņas, kas rodas putnam klabinot knābi. Mērkaziņa turpretim riesto paceļoties gaisā un tad strauji krīt ar izplestu asti, kuras malējās spalvas vibrējot rada blējošas skaņas. Vistilbe ir tikai cīruļa lielumā – tā ir daudz mazāka par ķikutu, turpretim sloka ir lielāka – baloža lielumā, pie tam sloka dzīvo mežā, kur ķikutu parasti nevar sastapt.

Ķikuts

(Foto – Markuss Varesvuo)

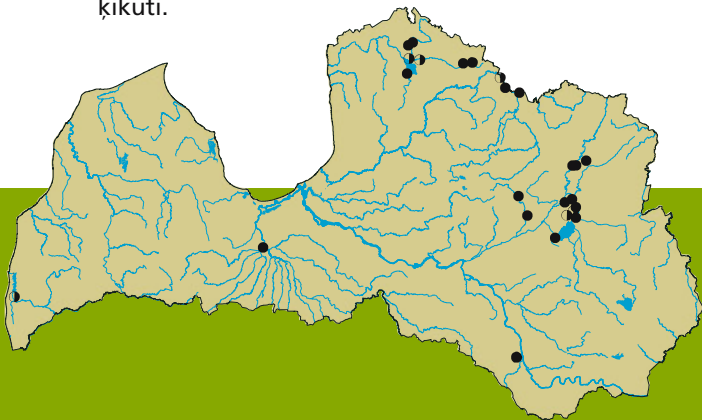
ĶIKUTS

Līdzīgi griezei, ķikuts ir gājputns, kurš pārzīvo Āfrikā. Pie mums tas atgriezās ātrāk par griezi – jau sākot ar aprīļa vidu, tikko atkāpušies palu ūdeņi no ķikutu riesta vietām.

Aprīļa beigās ķikutu tēviņi pulcējas rastos – saulrietā tie ieņem vietas klajās, ciņainās palieņu pļavās un zāļu purvos, kur dzied izslējušies un izriezuši krūtis un baltās astes spalvas, kā arī cīnās savā starpā. Riests visaktīvāk notiek tieši iestājoties tumsai. Ja dzīvotne saglabājas, riesta vietas paliek nemainīgas gadiem.

Riests ķikutam prasa ļoti daudz enerģijas – vienā riesta naktī tēviņš zaudē 5 % no sava svara, kas turpmākās dienas gaitā līdz nākamās nakts riestam ir atkal jāatgūst, tādēļ ir svarīgi, lai riestā būtu labas barošanās iespējas – mitra, irdena un sliekām bagāta augsne.

Tādus augsnes apstākļus visā ligzdošanas laikā Latvijā nodrošina tikai palieņu pļavas, tādēļ tā ir vienīgā ķikuta dzīvotne pie mums. Lai ķikutu riestā parādītos arī mātītes, tajā jāriesto vairākiem tēviņiem, pļavām jābūt pietiekami lielām, lai tajās spētu baroties vairāki ķikuti. Tādēļ mazās pļavās, kurās var dzīvot mērkaziņas, nekad neligzdos ķikuti.

Tikai palieņu pļavās vienmēr saglabājas mitra un irdena augsne, kurā bāzot knābi, ķikuts barojas ar sliekām

(Foto – Ainārs Auniņš)

Ķikuta izplatība mūsdienā Latvijā ir ļoti sadrumstalota un Kurzemē tas ir praktiski iznīcis.

Lai gan 19. gadsimta sākumā ķikuts Latvijā bija parasts ligzdotājs, tā skaits pie mums, tāpat kā visā pasaulē, strauji samazinājās un kopš 20 gs. 50. gadiem tas tika uzskatīts par Latvijā vairs neligzdojošu sugu. Kopš 1990. gada tomēr Latvijā tika atklāti vairāki ķikutu riesti un patlaban pie mums ligzdo apmēram 300 ķikutu.

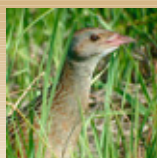
ĶIKUTS

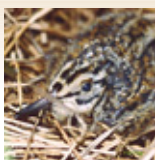
Ķikuta dējuma lielums ir tipisks tārtiņveidīgiem putniem – 4 olas gadā, kas salīdzinot ar griezes 20 olām divos perējumos gadā, norāda uz to, ka ķikutam ir samērā maza dabiskā mirstība un to daudz negatīvāk nekā griezi ietekmē cilvēku radītā mirstība un dzīvotņu zudums. Ķikuta olu krāsa var būt dažāda – no smilšu krāsas līdz olīvzaļai. Ligzda ir labi noslēpta bedrīte, kas izklāta ar zāli vai sūnām. Mātīte perē un mazuļus izvadā viena. Mazuļi, tāpat kā citiem tārtiņveidīgiem putniem, ir ligzdbēgļi.

*Ķikuta ligzda atrodas
palieņu pļavā uz zemes*

(Foto – Aivars Petriņš)

grieze

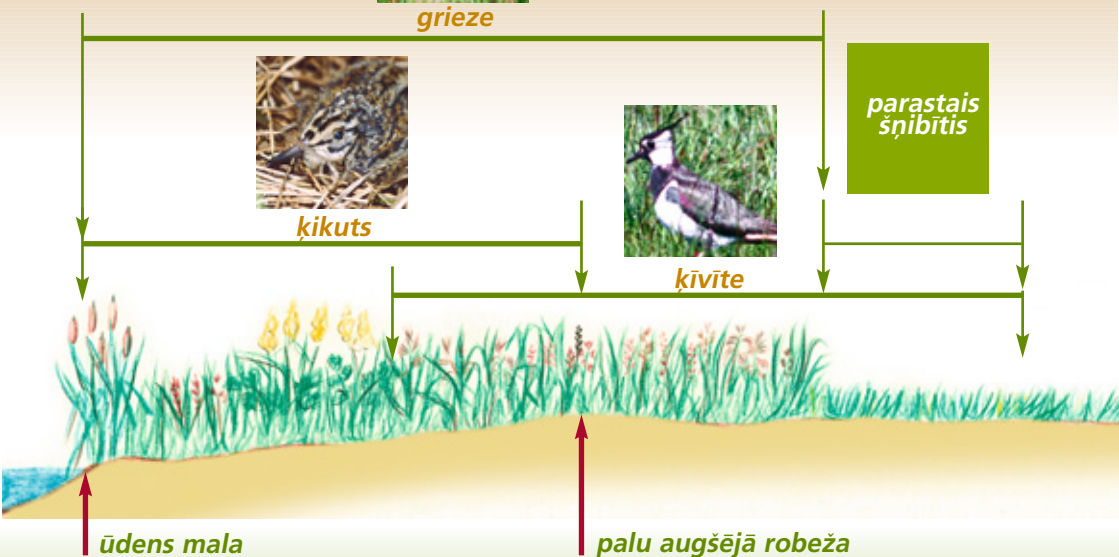

ķikuts

ķivīte

parastais
šņibītis

ūdens mala

palu augšējā robeža

ĶĪKUTS

KRŪMU IETEKME UZ DAŽU PUTNU SUGU LIGZDOŠANAS DZĪVOTNI

ķīvīte,
gugatnis,
pļavas tilbīte,
melnā puskuītala

grieze,
ķīkuts

mērkaziņa

sloka

KRŪMU NAV

DAŽI KRŪMI

DAUDZ KRŪMU

MEŽS

Melnā puskuītala

(Foto – Oskars KeiĶs)

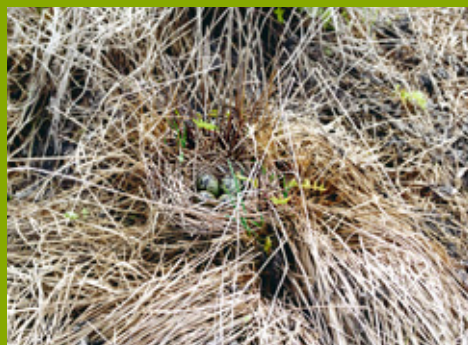
Sloka

(Foto – Andris Klepers)

Grieze

(Foto –
Aivars Petriņš)

Mērkaziņas ligzda

(Foto – Ainārs Auniņš)

Ķīvīte ar savu cekulu un balsi ir visraksturīgākais un visbiežāk sastopamais lauku bridējputns, kas apdzīvo gan aramzemes, gan pļavas. Lauku intensīvas apstrādes un aizaugšanas dēļ ķīvīšu skaits ir ievērojami samazinājies.

(Foto – Jānis Ķuze)

Pļavu tilbīte – neliels putns ar garām, sarkanām kājām, apdzīvo tikai klajas pļavas un augstos purvus, tādēļ šo dzīvotņu platības samazināšanās dēļ Latvijā aizvien retāk var dzirdēt pļavas tilbītes melodiskos svilpienus: "Tjū-tjū-tjū."

(Foto – Aivars Petriņš)

Mērkaziņa no visām lauku bridējputnu sugām spēj dzīvot visvairāk aizaugušās vietās, pat slapjos izcirtumos un bebru appludinātos mežos, tādēļ šī suga mazāk kā citas ir cietusi no lauksaimniecības zemju aizaugšanas.

(Foto – Aivars Petriņš)

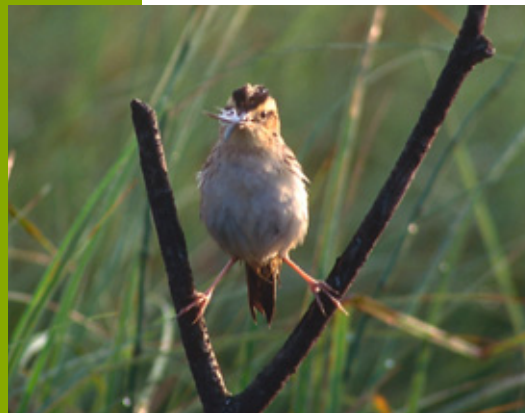
Melnā puskuitala ir viens no lielākajiem un arī retāk sastopamajiem Latvijas palieņu pļavu putniem. Aprīlī un maijā tikai retumis Latvijā vairs pļautām palieņu pļavām aizskan melnās puskuitalas skaļais: "Vīte-vīte-vīte- vīte!"
(Foto – Ainārs Auniņš)

Mazais ērglis ligzdo nelielos mežu puduros pļavu tuvumā, jo savu barību – dažādus grauzējus tas međī, sēžot kādā pļavmalas kokā "uz gaidi". Gan mežu izcīršana, gan pļavu uzaršana ir slikti ietekmējusi mazo ērgļu dzīvi, tādēļ šīs sugas pastāvēšana pasaulē ir apdraudēta. Latvijā ligzdo gandrīz desmitā daļa no pasaules mazajiem ērgļiem, tādēļ mēs esam atbildīgi par šīs sugas saglabāšanu pasaulei.
(Foto – Ainārs Auniņš)

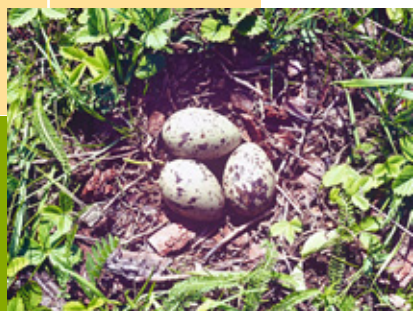

Grīšļu ķauķis dzīvotņu zuduma dēļ pasaulē ir nonācis uz izmiršanas sliekšņa. Latvijā patlaban ligzdo tikai daži pāri šo interesanto zvirbuļveidīgo putnu, kuru mātītes vienas pašas audzina mazuljus. Daudzas grīšļu ķauķu senās dzīvotnes – plašās un klajās upju un ezeru palienes ir nosusinātas, pārveidotas vai aizaugušas. Tikai brīnums – atgriešanās pie lielu slapju pļavu pļaušanas ar izkapti, spētu atgriezt šo sugu Latvijas putnu faunai.
(Foto – Aleksandrs Kozuljins)

**DAŽU PUTNU SUGU PRASĪBAS PRET PĻAVU
APSAIMNIEKOŠANAS INTENSITĀTI**

	zema intensitāte	vidēja intensitāte	augsta intensitāte
Jūras žagata			
Melnā puskuitala			
Ķīvīte			
Gugatnis			
Pļavas tilbite			
Grieze			
Ķikuts			
Mērkaziņa			

**Jūrasžagata ligzdo tikai
ļoti atklātās vietās**

(Foto – Oskars KeiĶs)

**Pamestas pļavas strauji
aizaug ar krūmiem**

(Foto – Oskars KeiĶs)

**Pļavas Latvijā
apdraud arī
plānveidīga
apmežošana**

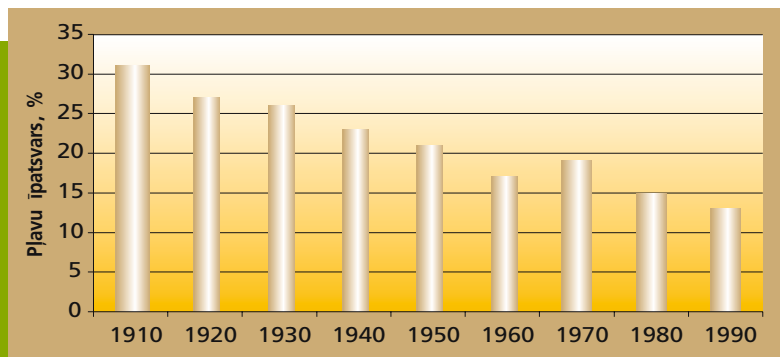
(Foto – Oskars KeiĶs)

DRAUDI LATVIJAS PĻAVĀM

Pļavu platības Latvijā ir samazinājušas kopš 20. gadsimta sākuma. Attīstoties lauksaimniecībai daudzas pļavas tika pārvērstas par aramzemēm, taču mūsdienās ļoti daudzas pļavas ir pamestas un strauji aizaug ar krūmiem un mežu. Daudzas lauksaimniecības zemes mūsdienās ar nodomu tiek apmežotas.

Palieņu pļavas Latvijā ir stipri cietušas meliorācijas dēļ – vēl 20. gadsimta sākumā 65 % no visām pļavām bija pārmitras, bet jau 1967. gadā bija nosusinātas divas trešdaļas no tām. Palieņu pļavu nosusināšana turpinājās arī pēc tam, tika izbūvēti polderi pie Lielupes, Užavas, Liepājas ezera un citur. Augu no dzīvnieku sugām bagātas pļavas aizstāja bioloģiski nabadzīgas kultivētas pļavas vai pat aramzemes.

Pļavu īpatsvars (%) lauksaimniecībā izmantojamās zemēs Latvijā ir pakāpeniski samazinājies jau kopš 20. gadsimta sākuma. Bioloģiski vērtīgo pļavu (tai skaitā palieņu pļavu) īpatsvars ir samazinājies pat vēl straujāk

Upju iztaisnošana un pļavu nosusināšana daudzviet ir iznīcinājusi dabiskās palienes

(Foto – Ainārs Auniņš)

PĻAVU APSAIMNIEKOŠANA UN PUTNI

Pļaušana gadsimtiem ir uzturējusi un veidojusi pļavu augāju Latvijā – šis ir pirmais un galvenais pļavu apsaimniekošanas veids. Vēsturiski Latvijā pļavas, it īpaši "tālās pļavas" upju piekrastēs, kas parasti bija arī paliņu pļavas, tika pļautas vēlu – tikai jūlijā, agrāk pļaut neļāva to laiku tehniskās iespējas. Tas sekmēja šo pļavu bioloģiskās daudzveidības veidošanos un pastāvēšanu, jo pēc jūlija vidus daudzām putnu sugām mazulī jau ieguvuši lidspēju. Vēl jāpiebilst, ka senāk, kad sienu pļāva ar izkaptīm, pļavas tika nopļautas pakāpeniski – cilvēkiem vienkārsi nebija pa spēkam nopļaut visas pļavas vienlaicīgi un tas arī pasargāja putnus, jo pļaujas laikā iztraucētie putni paslēpās vēl nenopļautajās vai jau ataugušajās pļavās.

Agronomi ir izpētījuši, ka lauksaimnieciski pļavas būtu jāpļauj agrāk, jo tad parasti iegūst visvērtīgāko lopbarību – no platības vienības tā iegūst visvairāk sagremojamo barības vielu. Turklāt zāli nopļaujot agrāk, tā ātrāk ataug, jo jaunākās attīstības fāzēs stiebzālēm ir vairāk veģetatīvo dzinumumu. Tomēr ir augi, kuriem arī saimnieciskā pļaušanas fāze iestājas vēlāk.

Pļavu putniem turpretim agra pļaušana nodara postu, izpostot to ligzdas un sapļaujot nelidojošos mazuļus. It īpaši tas attiecas uz vēlu ligzdojošām sugām – griezi un ķikutu. Mūsdienu tehnisko iespēju dēļ pļavas var nopļaut agri un vienlaicīgi – tieši pretēji pļavu putnu izdzīvošanas interesēm, tādēļ par pļavu putnu aizsardzību jādomā īpaši.

Tradicionāla pļaušanas tehnika un lauku ainavas dažādība ar dažiem krūmiem ir pirmais priekšnoteikums dabas pastāvēšanai lauksaimniecības ainavā

(Foto – Oskars Keiņš)

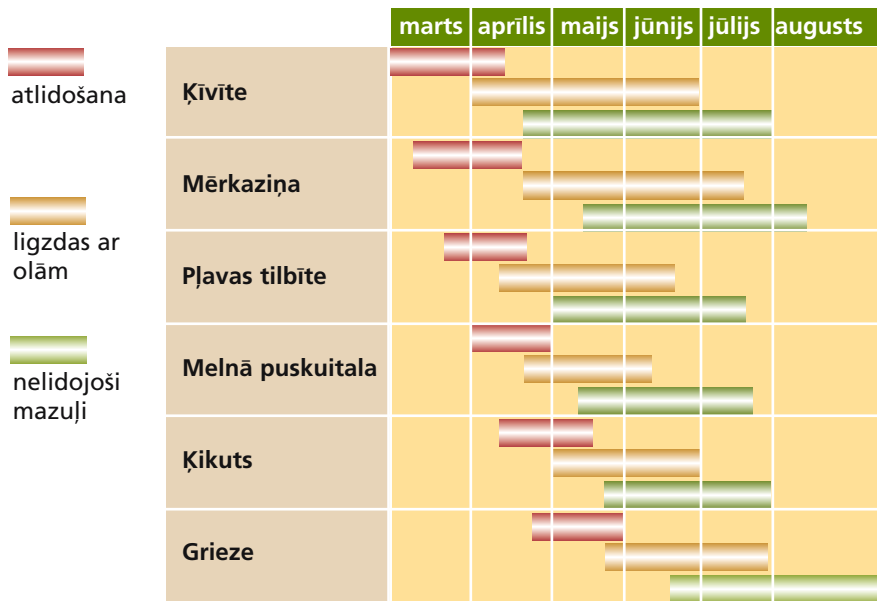

Pirmie ķīvīšu mazuļi var izšķīlties jau aprīļa beigās

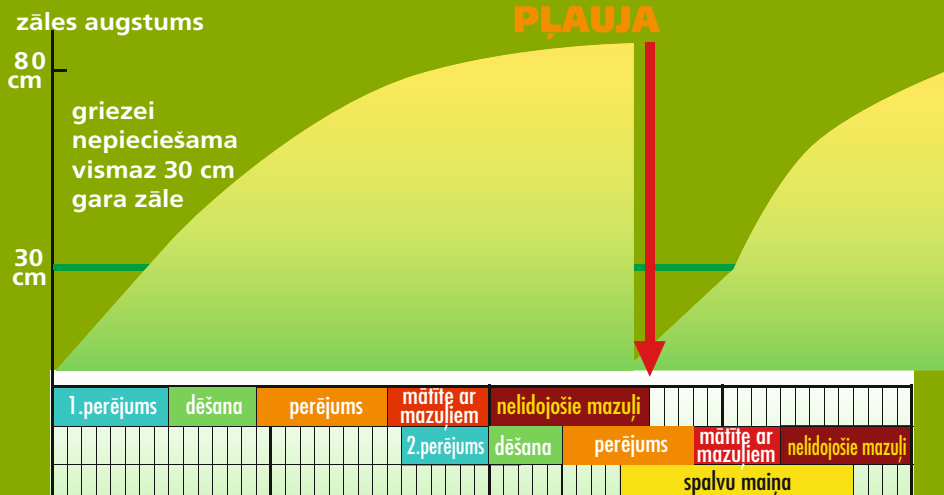
(Foto – Ainārs Auniņš)

DAŽU PALIEŅU PĻAVU PUTNU SUGU LIGZDOŠANAS SEZONA

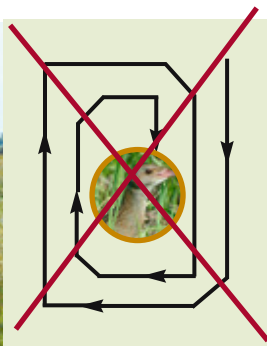
Pļavu putnu aizsardzību nodrošina pļaušana pēc 15. jūlija vai vēlāk

Ļoti svarīgi ir arī pļaut pļavu no vidus uz malām vai slejās, nevis no malām uz vidu, jo tā putniem un citiem dzīvniekiem tiek samazināta aizbēgšanas iespēja. Zinātnieki ir noskaidrojuši, ka pļaušana no vidus uz malām palielina griežu izdzīvošanas iespējas par 55 %, citām dzīvnieku sugām šī proporcija ir līdzīga.

**PĻAUT LAUKUS NO MALĀM UZ VIDU
NEDRĪKST, JO TĀ TIEK IZNĪCINĀTI PĻAVU
PUTNI UN CITI DZĪVNIEKI!!**

*Nepareizā pļaušana – no malām uz vidu, Latvijā vēl aizvien ir ļoti izplatīta
(Foto – Oskars Keiiss)*

Griezes ligzdas nespēj izbēgt no pļaujas un tiek sapļautas, tādēļ, lai pasargātu griezes, pļavas jāpļauj pēc griežēnu izšķilšanās (pēc 15. jūlija)

(Foto – G. Tilers)

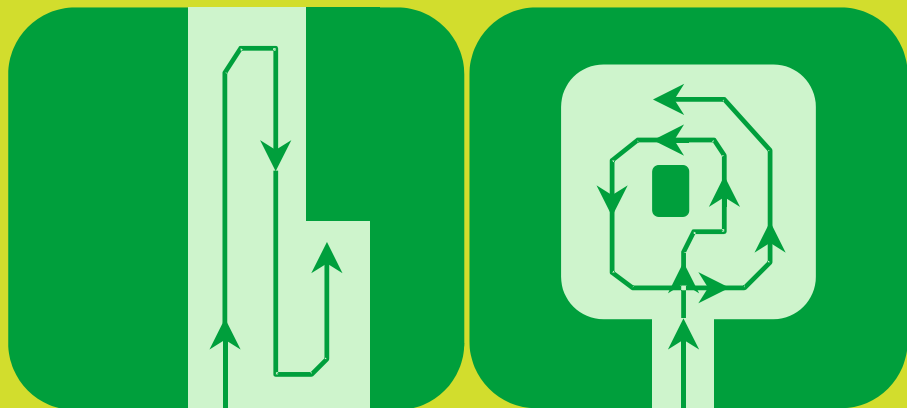

Pļaušana putniem, piemēram, šai griezei ir izrādījusies liktenīga, tādēļ jāpieliek visas iespējamās pūles, lai pļaujot nodarītu vismazāko postu – jāpļauj no vidus uz malām, jakarina dzīvniekus aizbiedējošas ierīces pie pļaujmašīnām un jāpļauj uzmanīgi

(Foto – G. Tilers)

PUTNI PALIEŅU PĻAVĀS
PUTNU AIZSARDZĪBA PĻAUŠANAS LAIKĀ

**PĻAUŠANA NO LAUKA VIDUS UZ MALĀM VAI SLEJĀS
ĻAUJ DZĪVNIEKIEM AIZBĒGT.
NEPĻAUTAS GRĀVMALAS UN SLEJAS PĻAVĀS ĻAUJ
IZBĒGUŠAJIEM DZĪVNIEKIEM IZĪVOT!**

*Tie putni, kuri izbēg
no izkaptis, bieži nonāk
balto stārķu vēderā,
tādēļ ir svarīgi atstāt
nepļautas slejas, kur
izbēgušajiem putniem
patverties*

(Foto – Ainārs Auniņš)

Pēdējā pusgadsimtā daudzas Latvijas pļavas ir pamestas un aizaugušas ar krūmiem vai niedrēm. Lai atjaunotu šādas pļavas vispirms jāizcērt un jāizvāc krūmi. Šādām pļavām, kā arī ar niedrēm aizaugušajām pļavām pirmā pļauja pēc pārtraukuma jāveic ar izturīgu tehniku un piesardzīgi, jo pļavās var būt daudz koku un akmeņu, kas var sabojāt izkapti. Atsākot pļaut ar niedrēm aizaugušas pļavas, pļaušanu atkārtojot vairākus gadus jūlija vidū – kad niedres tikko sāk uzkrāt barības vielas sakneņos, niedres iznīks un dos vietu pļavu augiem.

Pļavu atjaunošanu var veikt arī ar lopu palīdzību, taču jāatceras, ka tie vieni netiks galā ar palieliem krūmiem un kokiem – tie būs jāizcērt cilvēkiem, lai atjaunotu pilnvērtīgu pļavu. Ganišana arī nodrošina dzīvesvietas tikai daļai augu un dzīvnieku sugu. Griezēm ganišanas dēļ zāle pļavās ir pārāk īsa, tādēļ labāk pļavas ir pļaujamas, nekā noganāmas.

Iespējams, pēc pļavu atjaunošanas pirmās fāzes ar lopu ganišanu, vēlāk var pāriet uz to pļaušanu vai pārmaiņus vienu gadu pļavas pļaut, citu – ganīt.

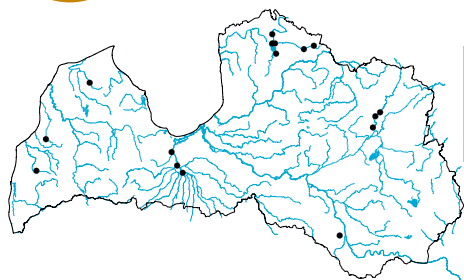
ledus palu laikā nolauž krūmus un tādējādi neļauj palieņu pļavām aizaugt ar krūmiem - tieši tādēļ palieņu pļavas ir vienīgās dabiskās pļavas Latvijā. Pēc cilvēka iejaukšanās vietas applūšana var nenotikt un pēc lielāku krūmu izaugšanas ledus vairs nespēj aizsargāt pļavas no aizaugšanas, tādēļ nepieciešama pļavu atjaunošana cilvēka spēkiem

(Foto – Oskars Keišs)

Krūmu ciršanu palieņu pļavās jāizdara rudenī un ziemā, kad tas netraucē putnu ligzdošanai un staignās vietas ir aizsalušas

(Foto – Andris Klepers)

**Projekts:
LATVIJAS PALIEŅU PĻAVU
ATJAUNOŠANA ĒS PRIORITĀRO SUGU
UN BIOTOPU AIZSARDZĪBAI**

Projekta vadītāja: Inga Račinska
Kontaktinformācija:
Telefons:7830999, fakss:7830291
E-pasts: inga@lanet.lv
Adrese: Rīga, Raiņa bulv. 31-6, LV-1050, Latvija

Projekta norises laiks 2004.oktobris – 2008.jūnijs

Izpildītājs	Latvijas Dabas fonds
Partneri	Dabas Aizsardzības pārvalde, Ziemeļvidzemes Biosfēras rezervāts, Latvijas Ornitoloģijas biedrība un iesaistītās pašvaldības*
Finansētāji	Eiropas Savienības LIFE-Daba programma, ANO Attīstības programma/GEF, LR Vides Ministrija
Projekta norises vieta	16 teritorijas visā Latvijā: Sitas un Pededzes paliene, Mugurves pļavas, Pededzes lejtece, Dvietes paliene, Burgas pļavas, Sedas purvs, Vidusburtnieks (2 teritorijas), Rūjas paliene, Burtnieku ezera pļavas, Lielupes palienes pļavas, Svētes paliene, Kalnciema pļavas, Raķupes ieleja, Durbes ezera pļavas un Užavas augštece.

Galvenie mērķi:

- Atjaunot bioloģiski vērtīgākās un pašlaik aizaugošās palienu pļavu teritorijas.
- Nodrošināt sekojošu ilgstošu palienu pļavu apsaimniekošanu, dodot labumu apdraudētajām sugām un biotopiem

Galvenie uzdevumi:

- Veikt palienu pļavu atjaunošanu.
- Sagatavot vai atjaunot izvēlēto teritoriju dabas aizsardzības plānus.
- Iegūt skaitiskus faktus par mērķa sugām un biotopiem pirms un pēc atjaunošanas, lai norādītu uz labākajām saimniekošanas metodēm.
- Veikt informācijas apmaiņu par palienu pļavu apsaimniekošanas metodēm un radīt labāko praktisko palienu pļavu apsaimniekošanas rokasgrāmatu.
- Palīdzēt zemniekiem sagatavot pieteikumus Lauku Attīstības plāna finansālā atbalsta saņemšanai, lai nodrošinātu atjaunoto palienu pļavu nākotnes apsaimniekošanu. Tiks organizētas sanāksmes pašvaldībās un notiks arī individuālas konsultācijas zemju īpašniekiem. Svarīga loma ir vietējās pašvaldības atbalstam.

**Iesaistītās partner-pašvaldības: Alsungas pagasts, Burtnieku pagasts, Dunalkas pagasts, Dundagas pagasts, Durbes pilsēta, Dvietes pagasts, Ērģemes pagasts, Ilūkstes novads, Jelgavas pilsēta, Kalnciema pilsēta, Litenes pagasts, Livbērzes pagasts, Rugāju pagasts, Sedas pilsēta, Sēju pagasts, Stradu pagasts, Valgundes pagasts, Valkas pagasts, Vecates pagasts, Anceš pagasts, Jeru pagasts, Vilpulkas pagasts.*

LAI SAGLABĀTU PALIEŅU PĻAVU BIOLOĢISKO DAUDZVEIDĪBU NEPIECIEŠAMS

1. Saglabāt pļavas – nepārvērst tās par tīrumiem vai mežu.
2. Neveikt pļavu nosusināšanu (meliorāciju), lai saglabātu mitrās pļavas – dzīvesvietas mūsu visretākajiem putniem: grīšļu ļauķim un ķikutam.
3. Nelietot pļavās minerālmēslus un pesticīdus.
4. Pļaut pļavas vēlu (pēc 15. jūlija), dažādā laikā un katru gadu atstāt nepļautas grāvmalas un dažas slejas pļavās, kur patverties pļaujas iztraucētiem putniem un citiem dzīvniekiem.
5. Pļaut no vidus uz malām vai slejās uz malām, lai dotu iespēju putniem un citiem dzīvniekiem izvairīties no izkapt.
6. Zāli pļaut vismaz 10 cm augstumā vai augstāk no zemes, lai pasargātu daļu putnu, kas paliks zem šī pļaušanas augstuma. Augsta pļaušana pasargās arī izkapti no akmeņiem un zariem, kas var bojāt izkapti.
7. Nenopļaut pļavas, it īpaši lielās, vienā paņēmienā (vienā dienā), lai dzīvnieki varētu pamest šo pļavu naktī, kad tos mazāk apdraud baltie stārķi, kaijas un dienas plēsīgie putni.
8. Atstāt pļavās tikai dažus krūmus (piemēram, grūtāk pļaujamās vietās), kas kalpo par putnu patvērumu pēc atgriešanās no ziemošanas vietām un palielina pļavās ligzdojošo putnu sugu klāstu.
9. Pļaušanas tehnikai pielikt ierīces, kas aizbaida putnus un citus dzīvniekus.
10. Atcerēties, ka nekādas bagātības nespēs kompensēt izzudušās griezes griešanu un ķikutu riestu Jūsu pļavās un mūsu dzimtenē.

